

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ В ПРОЦЕСІ ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Загальне системне представлення впливу мотиваційної сфери на успішність професійної праці майбутніх інженерів набуло сьогодні великого значення. Саме розглядаючи мотивацію як стратегію досягнення відповідного рівня професіоналізму, в основі якої лежить багаточасовий вплив на особистість майбутнього фахівця, здійснюються зміни в структурі його ціннісних орієнтацій та інтересів, і таким чином відбувається формування відповідного мотиваційного ядра трудової активності.

Мотиваційна складова першокурсника технічного ВНЗ розглядається нами як усвідомлення мотивів до якісного здійснення професійної діяльності, а отже, для набуття необхідних знань, умінь, навичок, професійно значущих якостей особистості, що забезпечують можливість виконання професійних обов'язків певного рівня та визначають готовність до професійної мобільності. *Під професійною мотивацією* нами розуміється сукупність чинників і процесів, які, знаходячи відбиток у свідомості, спонукають і направляють особистість до вивчення майбутньої професійної діяльності.

Професійна мотивація виступає як внутрішній рушійний чинник розвитку професіоналізму особи, оскільки тільки на основі її високого рівня формування, можливий ефективний розвиток професійної і утвореної культури особи.

Викладачам фундаментальних дисциплін у технічному ВНЗ, які першими зустрічають колишніх школярів, необхідно враховувати сучасний

стан їх професійної орієнтації. Навчальний процес і трудове навчання, взяті разом, складають значну частину чинників, під впливом яких формуються професійні інтереси школярів. Потрапляючи в число першокурсників, які в цілому володіють приблизно однаковими здібностями, на перше місце виступає чинник професійної мотивації, одну з провідних ролей у формуванні відмінників та трієчників починає грати система внутрішніх сполук особи до навчальної пізнавальної діяльності у ВНЗ. У самій сфері професійної мотивації найважливішу роль відіграє позитивне відношення до професії, оскільки цей мотив пов'язаний з кінцевою метою навчання [1; 2]. У міру засвоєння майбутньої професії змінюються і мотиви поведінки студентів. У період професійної підготовки вони, зазвичай, закріплюються та розвиваються. Від особливостей динаміки мотивацій залежить в цілому ставлення до навчальної, а пізніше до професійної діяльності. Очевидно, формування реальних уявлень про майбутню професію і про способи оволодіння нею має здійснюватись починаючи з першого курсу. Саме на перших двох курсах у студентів виникає багато проблем із фундаментальних та загальнотехнічних дисциплін: математики, фізики, теоретичної механіки та ін. Ці труднощі пов'язані не тільки з проблемами засвоєння вказаних дисциплін, а й не розумінням місця цих дисциплін у своїй майбутній професійній діяльності. Студенти вважають, що успішність по цим предметам не має ніякого відношення до їх кваліфікації. Саме, тому необхідним компонентом в процесі формування у студентів реального образу майбутньої професійної діяльності є і аргументоване роз'яснення значення цих дисциплін для конкретної практичної діяльності випускників. Отже, формування позитивного відношення до професії є важливим чинником підвищення успішності студентів.

Одним із важливих факторів вибору професії є мотиви, тобто на що орієнтується молодь при виборі тієї або іншої професії: суспільно соціальна значущість даної професії, престиж, заробітна плата тощо. На думку

Л. Д. Столяренко: «Мотив – це збудження до діяльності, пов'язане з задоволенням потреби суб'єкта». Під мотивом також найчастіше розуміють причину, яка лежить в основі вибору дій та вчинків, сукупності зовнішніх та внутрішніх умов, що викликають активність суб'єкта [3]. Зміни у сучасному суспільстві обумовлюють радикальні зміни в мотивах, пов'язаних з вибором майбутньої спеціальності.

Найбільш узагальненою формою відношення людини до професії є професійна спрямованість, яка характеризується як інтерес до професії і схильність займатися нею. Н. В. Кузьміна виділяє такі властивості професійної спрямованості, як об'єктивність, специфічність, опірність, валентність, задоволеність, узагальненість, стійкість.

На думку В. А. Якуніна, Н. В. Нестерової [4] становлення майбутнього фахівця як висококваліфікованого фахівця, можливо лише при сформованому мотиваційно-ціннісному відношенні в його професійному становленні. Аналізуючи психологічні особливості розвитку навчально-пізнавальної діяльності студентів, Н. В. Нестерова [4] розділяє весь період навчання на три етапи: I етап (1курс) – характеризується високим рівнем показників професійних та навчальних мотивів, які ідеалізуються, оскільки обумовлені розумінням їх суспільного сенсу, а не особового; II етап (2,3курс) – відрізняється загальним зниженням інтенсивності всіх мотиваційних компонентів, пізнавальні та професійні мотиви перестають управляти навчальною діяльністю; III етап (4,5курс) – характеризується тим, що росте ступінь усвідомлення і інтеграції різних форм мотивів навчання.

Основною проблемою будь-якої професійної освіти є перехід від навчальної діяльності, яка активно здійснюється студентом до засвоєної ними професійної діяльності, тобто відбувається трансформація мотивів студента у професійні мотиви фахівця. Виходячи, з даного положення можна зробити висновок, що мотивація у студентів впродовж їх навчання у ВНЗ зазнає деяких змін, тобто мотивація має свою динаміку від курсу до курсу.

Навчаючись у ВНЗ студент з перших днів навчання зіштовхується з цілою низкою проблем психолого-педагогічний аспект, яких пов'язаний із пристосуванням до нової дидактичної ситуації, яка відрізняється від шкільної формами та методами організації навчального процесу. Ця новизна та труднощі, які з нею пов'язані створюють свого роду бар'єр, що потребує подолання. Саме тому у розвитку особистості майбутнього фахівця важливе значення має формування позитивних мотивів та дійсних цілей, оскільки саме мотиви та цілі є важливими детермінантами діяльності, які в подальшому визначають готовність фахівця до професійної мобільності.

Структура мотивів студента, сформована під час навчання стає стержнем особистості майбутнього фахівця. Отже, розвиток позитивних навчальних мотивів – невід'ємна складова частина виховання особистості студента.

Вивчаючи психолого-педагогічну літературу можна виділити значну кількість чинників, які впливають на розвиток різних аспектів пізнавальної і професійної мотивації студентів. Розроблені деякі принципи, шляхи вивчення і критерії оцінювання рівня розвитку пізнавальних і професійних мотивів як складових частин загальної системи мотивів навчання, описані різні підходи до їх формування. Чинники і умови розвитку цих мотивів відображають різні аспекти навчання і особистісні характеристики суб'єктів навчального процесу: від специфіки цілей, змісту, умов навчання, що використовуються педагогічними технологіями, індивідуальних психологічних характеристик студентів до спеціальних заходів. У процесі навчання у ВНЗ розвиток пізнавальних і професійних мотивів є центральним ланцюгом всього процесу розвитку особистості майбутнього фахівця.

Таким чином, під мотивами професійної діяльності розуміється усвідомлення предметів актуальних потреб особи (здобуття вищої освіти, саморозвитку, самопізнання, професійного розвитку, підвищення соціального статусу і т.д.), навчальних завдань, що задовольняються за

допомогою виконання, і спонукаючи його до вивчення майбутньої професійної діяльності. Якщо студент розбирається в тому, що за професію він обрав і вважає її гідною і значущою для суспільства, це безумовно, впливає на те, як складається його навчання.

Ми вважаємо, що при виборі майбутньої професії абітурієнт повинен:

- 1) усвідомлювати роль загальних і спеціальних здібностей при виборі професії та шляхів їх розвитку;
- 2) усвідомлення своїх найбільш дійових мотивів професійного самовизначення.

Література:

1. Гордієнко В. І. Розвиток особистості в процесі професіоналізації: професіогенез особистості // Психологія праці та професійної підготовки особистості : Навч. посіб. / За ред. П. С. Перепелиці, В. В. Рибалки. – Хмельницький : ТУП, 2001. – С. 48–67.

2. Мунтян С. Г. Теоретико-методологічні аспекти системного підходу до обґрунтування ролі мотивування в навчальному процесі / С. Г. Мунтян // Теоретичні питання освіти та виховання : Зб. наук. пр. – К. : Вид. центр КДПУ, 2000. – № 9. – С. 148–151.

3. Бибрих Р. Р. Особенности мотивации и целеобразования в учебной деятельности студентов младших курсов / Р. Р. Бибрих, И. А. Васильева // Вестник МГУ. – Серия 14. Психология. – 1987. – № 2. – С. 34–48.

4. Якунин В. А. Педагогическая психология / В. А. Якунин. – С-Пб., 1998 г. – 135 с.